

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

The Development of Teacher Followership Indicators in
Secondary Schools under the Office of the Basic Education
Commission in the North-Eastern Region of Thailand

พิมพ์ภักธ แก้วดี, เอกลักษณ์ เพียสา และวาโร เพ็งสวัสดิ์

Pimpaphat Kaewdee, Akkaluck Pheasa and Waro Pengsawat

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: omaesung@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) จัดทำคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครู การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี แบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ 1) การสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครู โดยวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การศึกษาโรงเรียนที่ได้รับรางวัล OBECQA 2) การตรวจสอบสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้บริหารและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 600 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และ 3) การจัดทำคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครู โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของคู่มือ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัศึกษามี 6 องค์ประกอบหลัก 25 องค์ประกอบย่อย 118 ตัวบ่งชี้ จำแนกเป็น 1) ความรับผิดชอบ มี 5 องค์ประกอบย่อย 22 ตัวบ่งชี้ 2) การพัฒนาตนเอง มี 3 องค์ประกอบ

*ได้รับบทความ: 19 เมษายน 2565; แก้ไขบทความ: 30 มิถุนายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2565

Received: April 19, 2022 ; Revised: June 30, 2022; Accepted: June 30, 2022

ย่อย 13 ตัวบ่งชี้ 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ มี 4 องค์ประกอบย่อย 20 ตัวบ่งชี้ 4) มนุษยสัมพันธ์ มี 4 องค์ประกอบย่อย 21 ตัวบ่งชี้ 5) การทำงานเป็นทีม มี 4 องค์ประกอบย่อย 20 ตัวบ่งชี้ และ 6) ความกล้า มี 5 องค์ประกอบ 22 ตัวบ่งชี้

2. โมเดลโครงสร้างภาวะผู้ตามของครู พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค-สแควร์ (Chi-Square: χ^2) เท่ากับ 40.67 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 42 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.96 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.00 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. คู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครู มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.50$ S.D. = 0.32)

คำสำคัญ: การพัฒนาตัวบ่งชี้; ภาวะผู้ตามของครู; ครูโรงเรียนมัธยมศึกษา

Abstract

The objectives of this study were 1) to develop the indicator of teacher's followership in secondary schools under the Office of the Basic Education Commission (OBEC) in the North-eastern region of Thailand, 2) to examine the congruence of the developed structural model teacher's followership indicators in secondary schools under OBEC in the North-eastern region of Thailand with empirical data and 3) to develop a manual handbook using as a reference of teacher's followership indicators for secondary schools. The study was conducted by mixed methods and was divided into 3 phases. The first phase: to develop conceptual framework and indicators by analyzing relevant documents and researches, interviewing senior experts and conducting case studies; the second phase was the examination of the author's research hypothesis with empirical data by seeking the inputs from 600 school administrators and teachers working in secondary schools under the OBEC in the North-eastern region of Thailand. The research tool was a 5-level rating scale questionnaire. The data analysis was conducted within statistics software the user manual on the developed teacher's followership indicators was created and examined by experts in the third phase.

The findings are as follows:

1. The teacher's followership indicators consist of 6 main components, 25 sub-components and 118 indicators, which can be classified as, 22 indicators on responsibility,

13 indicators on self-development, 20 indicators on critical thinking, 21 indicators on human relations, 20 indicators on team work and 22 indicators on courage.

2. The developed structural model of teacher's followership indicators in secondary schools under OBEC in the North-eastern region of Thailand shows the congruence with empirical data, with chi-square = 40.67, df = 42, GFI = 0.99, AGFI = 0.96 and RMSEA = 0.00, which are all in conformity with the hypothesis.

3. The overall appropriateness of the manual book for teacher's followership indicator in secondary schools is at the high level ($\bar{x}$ = 4.50 S.D. = 0.32).

Keywords: Indicator Development; Teacher's Followership; Teacher in Secondary school

1. บทนำ

การจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาจะต้องพัฒนาคนให้มีความสามารถควบคุมภาวะวิกฤตเศรษฐกิจได้ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาไว้หลายมาตรา โดยเฉพาะมาตรา 43 ได้กำหนดสาระสำคัญว่า “รัฐจะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปีอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และมาตรา 81 ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้สถานศึกษาของรัฐจัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ” ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 มีสาระสำคัญในมาตรา 6 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย

จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมในมาตรา 8 ยังระบุอีกว่า การจัดการศึกษาควรยึดหลักการศึกษาลดชีวิต สำหรับประชาชนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553)

ในการบริหารองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน “ภาวะผู้ตาม” นับว่ามีความสำคัญไม่น้อยกว่า “ภาวะผู้นำ” เพราะภาวะผู้ตามถือเป็นคุณลักษณะของบุคคลผู้ปฏิบัติงานที่เป็นแรงขับเคลื่อนความสำเร็จขององค์กร ดังนั้น นอกจากองค์กรจะต้องสร้างผู้นำที่เก่งแล้ว ยังต้องสร้างผู้ตามที่มีศักยภาพควบคู่กันไปด้วย (อนุพงษ์ อภิรัฐธา, 2555) และงานวิจัยของเคลลี (Kelly, 2008) ยังพบว่าความสำเร็จขององค์กรกว่าร้อยละ 90 เกิดจากการปฏิบัติงานของผู้ตาม ส่วนอีกร้อยละ 10 ที่เหลือเป็นผลงานของผู้นำ ดังนั้น ภาวะผู้ตามจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรทุกรูปแบบ นอกจากนี้ ในงานวิจัยของสุริยรัตน์ พัฒนเชียร และพร้อมพิไล บัวสุวรรณ (2552, หน้า 130-142) พบว่า ความสำเร็จหรือประสิทธิผลของสถานศึกษา

ส่วนใหญ่เกิดจากความรู้ ความสามารถ และทักษะของครู (ผู้ตาม) ในสถานศึกษาเป็นสำคัญ

องค์กรหลายๆ องค์กรประสบปัญหาในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ นั่นคือ มีผู้ตามที่ไม่มีประสิทธิภาพ หรือมีผู้ตามที่ไม่มีความรู้ตามที่คาดหวังบุคลากร ซึ่งเป็นผู้ตามไร้ศักยภาพและขาดภาวะผู้ตามที่ดีในการปฏิบัติงานแล้ว ก็เป็นการยากที่องค์กรจะประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย ดังนั้น “ภาวะผู้ตามจึงมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนนโยบายไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติงาน หากผู้ตามแสดงบทบาทของตนได้เหมาะสมในการปฏิบัติงานย่อมแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าองค์กรแห่งนั้นจะมีลักษณะเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง (High Performance Organization) ซึ่งองค์ประกอบขององค์กรที่มีสมรรถนะสูงพื้นฐานหลักสำคัญคือการมีบุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่มีภาวะผู้ตามที่ดี (สามารถ อัยกร และคณะ, 2560, หน้า 195-203) โรงเรียนเป็นองค์กรหนึ่งที่มีทั้งผู้นำและผู้ตาม ซึ่งผู้ตามในที่นี้คือ ครู หากครูมีภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลก็ย่อมนำพาองค์กรไปสู่วิสัยทัศน์ที่ก้าวไกล พันธกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาองค์กรและย่อมส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาผู้เรียน ชุมชน และประเทศชาติ แต่จากหลายๆ งานวิจัยพบว่าครูยังขาดคุณลักษณะของภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผล ซึ่งจะเห็นได้จากงานวิจัยของศรีวรรณ แก้วทองดี (2562) ที่พบว่า ครูขาดความสามารถในการจัดการตนเอง ซึ่งครูไม่สามารถปฏิบัติงาน

ตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างสมบูรณ์แบบโดยปราศจากการควบคุมจากผู้บริหาร และไม่สามารถวางแผนการพัฒนาศักยภาพของตนเองควบคู่กับการร่วมพัฒนาขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ye (2020) พบว่าครูส่วนใหญ่ขาดภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลจึงไม่สามารถที่จะพัฒนาองค์กรให้ประสบผลสำเร็จได้ ดังนั้นครูจะต้องมีภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลเพื่อความสำเร็จขององค์กร

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัย เรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของครูให้มีภาวะผู้ตาม ที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการองค์กรที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบหลักองค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างของตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับข้อมูลเชิงประจักษ์
3. เพื่อจัดทำคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิด และพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยการศึกษาเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน และศึกษา โรงเรียนดีเด่นที่ได้รับรางวัล OBECQA จำนวน 2 โรงเรียน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) การเก็บรวบรวมข้อมูล ประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิ และศึกษาโรงเรียนดีเด่นที่ได้รับรางวัล OBECQA เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลและนัดหมายวันสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัยอย่างเป็นทางการ และไปสัมภาษณ์ตามวันเวลาที่นัดหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์จากการศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา จากตำรา เอกสาร วิชาการ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน และการศึกษาโรงเรียนดีเด่นที่ได้รับรางวัล OBECQA จำนวน 2 โรงเรียน เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดในการวิจัยและสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูที่มีความสมบูรณ์ที่สุด

ระยะที่ 2 การตรวจสอบสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการสอบถามผู้บริหาร และครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 600 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) รายข้อระหว่าง 0.88-1.00 และค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.99

การเก็บรวบรวมข้อมูล ส่งแบบสอบถามไปยังผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีครูเป็นกลุ่มตัวอย่าง และขอความอนุเคราะห์ให้ตอบแบบสอบถามพร้อมส่งคืนภายในเวลาที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างด้วยความถี่และร้อยละวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครู โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้และค่าความโด่ง เพื่อดูลักษณะการแจกแจงของข้อมูลวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป LISREL

ระยะที่ 3 การจัดทำคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งได้มา

จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ประเมินความเหมาะสมของคู่มือโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ส่งแบบสอบถามและคู่มือการนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ และขอความเห็นวิเคราะห์ให้ตอบแบบสอบถามพร้อมส่งคืนภายในเวลาที่กำหนด การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่ใช้ตรวจสอบความเหมาะสมโดยใช้ค่า $\bar{x}$ และ S.D.

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ได้องค์ประกอบภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 6 องค์ประกอบหลัก 25 องค์ประกอบย่อย และ 118 ตัวบ่งชี้ จำแนกเป็น 1) ความรับผิดชอบมี 5 องค์ประกอบย่อย 22 ตัวบ่งชี้ 2) การพัฒนาตนเองมี 3 องค์ประกอบย่อย 13 ตัวบ่งชี้ 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณมี 4 องค์ประกอบย่อย 20 ตัวบ่งชี้ 4) มนุษยสัมพันธ์มี 4 องค์ประกอบย่อย 21 ตัวบ่งชี้ 5) การทำงานเป็นทีม มี 4 องค์ประกอบย่อย 20 ตัวบ่งชี้ และ 6) ความกล้ามี 5 องค์ประกอบ 22 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบภาวะผู้ตามของครู มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการวิเคราะห์ห้อยค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าไค-สแควร์ (Chi-Square : χ^2) เท่ากับ 40.67 ไม่มีนัยสำคัญ ค่า df เท่ากับ 42 เมื่อพิจารณาค่า χ^2/df เท่ากับ 0.968 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์คือ ต่ำกว่า 2 นอกจากนี้ยังพบว่าค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.96 และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.000 (Chi-square = 40.67 df = 42 ค่า P = 0.52937 ค่า GFI = 0.99 ค่า AGFI = 0.96 ค่า RMSEA = 0.000) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

น้ำหนักองค์ประกอบของภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยเป็นดังต่อไปนี้ ด้านมนุษยสัมพันธ์ (HRE) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 1.00 ด้านความกล้า (COR) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 1.00 ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (CTH) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 1.00 ด้านความรับผิดชอบ (RES) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.89 ด้านการพัฒนาตนเอง (SDE) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.87 และด้านการทำงานเป็นทีม (TWO) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.85 ตามลำดับ สามารถเขียนสมการ

โครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ดังนี้

$$FT = 1.00(HRE) + 1.00(COR) + 1.00(CTH) + 0.89(RES) + 0.87(SDE) + 0.85(TWO)$$

3. คู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มาก ($\bar{x} = 4.50$ S.D. = 0.32) สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการประเมินภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. จากผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทุกตัวมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและมากที่สุด และมีความสอดคล้องในระดับมาก จึงได้คัดสรรไว้ในโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้าง แสดงให้เห็นว่าทั้ง 6 องค์ประกอบ คือ 1) ความรับผิดชอบ 2) การพัฒนาตนเอง 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4) มนุษยสัมพันธ์ 5) การทำงานเป็นทีม และ 6) ความกล้า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะ

ผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยและสมมติฐานการวิจัย รวมทั้งการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการหลายขั้นตอนเพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับภาวะผู้ตามของครู เช่น การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การศึกษาโรงเรียนดีเด่นที่ได้รับรางวัล OBECQA การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาวิเคราะห์หาระดับความเหมาะสมของการเป็นตัวบ่งชี้ ซึ่งปรากฏว่าตัวบ่งชี้โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและมากที่สุด บ่งชี้ได้ว่าองค์ประกอบทุกตัวเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาจึงถือว่าตัวบ่งชี้ใช้ได้ทุกตัว สอดคล้องกับฐิตินันท์ นันทะศรี (2563) ได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนเช่นเดียวกันในการศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้ที่สร้างขึ้นทุกตัวมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและมากที่สุด และมีความสอดคล้องในระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์โมเดลตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า โมเดลตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และมีความสำคัญทางสถิติทุกค่า แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบหลักของภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 6 องค์ประกอบ คือ

1) มนุษยสัมพันธ์ 2) ความกล้า 3) การคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณ 4) ความรับผิดชอบ 5) การพัฒนา
 ตนเอง และ 6) การทำงานเป็นทีม เป็นองค์
 ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียน
 มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
 การศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยและ
 สมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ
 ญญา โปธิมา (2561) ได้ศึกษาเรื่อง โมเดลความ
 สัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามที่มี
 ประสิทธิภาพสำหรับครู สังกัดองค์กรปกครอง
 ส่วนท้องถิ่น พบว่า โมเดลตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
 มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และ
 มีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า และทั้ง 4 องค์ประกอบ
 ที่สร้างขึ้น คือ จรรยาบรรณในการทำงาน การมี
 ส่วนร่วมในองค์กร การคิดเชิงวิพากษ์ และการยึด
 มั่นความถูกต้องชอบธรรม เป็นองค์ประกอบที่
 สำคัญของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่ง
 ชี้ภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลสำหรับครู สังกัด
 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. การวิเคราะห์ความเหมาะสมของคู่มือ
 การใช้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียน
 มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ
 ศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พบว่า มีความเหมาะสม
 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.50$ S.D. = 0.32)
 ซึ่งสอดคล้องกับกอกอนิษฐ์ คำมะลา (2563) ได้จัด
 ทำคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ความสุขในการทำงานของครู
 ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
 การศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พบว่า คู่มือมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัย
 ไปใช้

1.1 ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธี
 การวิเคราะห์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้รวมโดยใช้ข้อมูล
 เชิงประจักษ์แล้วทำการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิง
 ยืนยัน โดยการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยัน
 อันดับที่สองเป็นสำคัญ ซึ่งพบว่า เป็นวิธีการที่
 สามารถพัฒนาตัวบ่งชี้รวมได้ดี ดังนั้น หน่วยงานที่
 เกี่ยวข้องในการกำหนดตัวบ่งชี้หรือกำหนดนโยบาย
 สามารถนำวิธีการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมตามวิธีการนี้
 ไปใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ในเรื่องอื่นๆ ต่อไป

1.2 ผลการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้ทั้ง
 118 ตัวบ่งชี้ของภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียน
 มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ
 ศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นตัว
 บ่งชี้ที่สำคัญและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์
 และมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างสามารถแสดง
 พฤติกรรมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
 กระทรวงศึกษาธิการ

1.3 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder)
 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัย
 ครั้งนี้ ไปเป็นกรอบในการตรวจสอบภาวะผู้ตาม
 ของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ
 เกี่ยวกับภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนเรียน
 มัธยมศึกษา เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัย

เก็บรวบรวมข้อมูลตัวแปรภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้แบบสอบถาม ดังนั้น หากมีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพที่หลากหลายจะทำให้สามารถอธิบายภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้ชัดเจนอีกทางหนึ่ง

2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้โมเดลที่ได้รับการทดสอบจากงานวิจัยนี้เป็นแนวทางเพื่อให้ได้โปรแกรมในการฝึกอบรมพัฒนาครูให้มีภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผล ซึ่งส่งผลถึงคุณภาพการศึกษาต่อไป

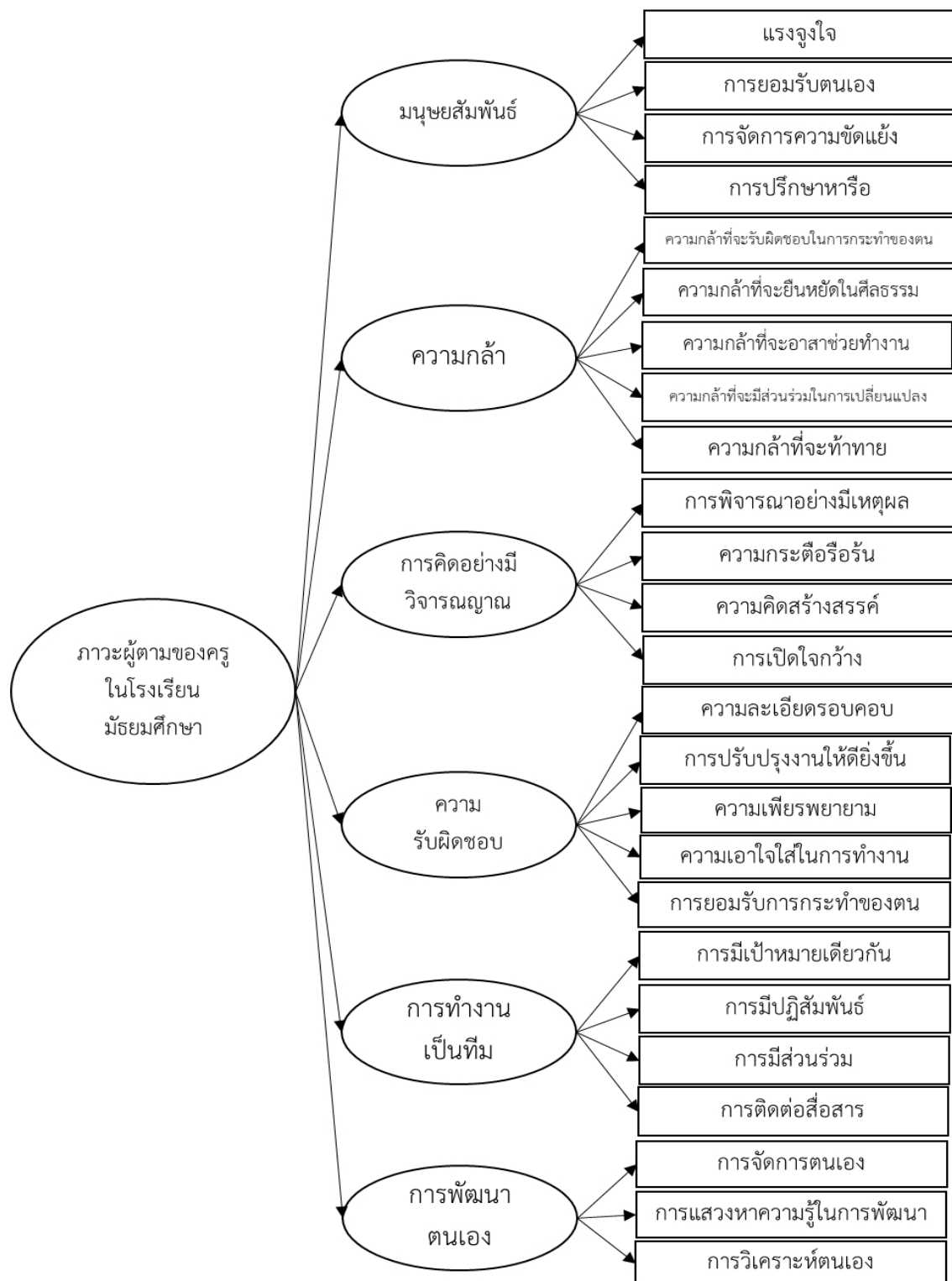
2.3 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบวัดและประเมินภาวะผู้ตามของครู เพื่อให้ผู้บริหารใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบตนเองและพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาต่อไป

2.4 ควรนำตัวบ่งชี้ทั้ง 118 ตัวบ่งชี้

ดังกล่าว ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ แล้วติดตามผลการใช้ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 25 องค์ประกอบย่อย 118 ตัวบ่งชี้ โดยองค์ประกอบหลักด้าน 1) มนุษยสัมพันธ์ 2) ความกล้า 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4) ความรับผิดชอบ 5) การพัฒนาตนเอง และ 6) การทำงานเป็นทีม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้ตามของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถสรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ก่องนิษฐ์ คำมะลา. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้ความสุขในการทำงานของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- จิตินันท์นันทะศรี. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ณฐา โพธิมา. (2561). โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผลสำหรับครู สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศรีวรรณ แก้วทองดี. (2562). แนวทางการพัฒนาตนเองของครูในสถานศึกษาสหวิทยาเขตบึงสามพัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สามารถ อัยกร และคณะ. (2560). บทบาทของผู้ตามในคุณลักษณะภาวะผู้ตามแบบมีประสิทธิผล. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 9(1), 195-203.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่3) พ.ศ.2553. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุริย์รัตน์ พัฒนเอียร และพร้อมพิไล บัวสุวรรณ. (2552). ตัวแบบความสามารถทางภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิทยาศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์*, 30(2), 130-142.
- อนุพงศ์ อวิรุทธา. (2555). ใครคือผู้ตามที่ดีในองค์กร. เข้าถึงได้จาก <https://www.siamturakij.com>
- Kelly, R. E. (2008). *The Power of Followership: How to create leaders people want to follow and followers who lead themselves*. New York: Doubleday.
- Ye, Y. (2020). *Factors Relating to Teachers' followership in international universities in Thailand*. Retrieved from <http://www.assumptionjournal.au.edu/index.php/Scholar/article/view/856/765>

